

O'ZBEKISTONDA MOLİYAVIY DERIVATIVLARNI RIVOJLANTIRISHDA INVESTORLARNING RO'LI

Abbosova Munisaxon Xamidillo qizi

O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya akademiyasi

*"Korporativ moliya va qimmatli qog'ozlar
bozori" yo'nalishi tinglovchisi*

Annotatsiya. Moliyaviy derivativlar – bu aktivlarning narxi yoki ko'rsatkichi asosida tuzilgan moliyaviy vositalar bo'lib, ular xavflarni boshqarish, likvidlikni oshirish va investitsiyalarni diversifikatsiya qilishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonda derivativlar bozorining rivojlanishi investorlar ishtirokini talab qiladi, chunki bu bozor barqarorligi va moliyaviy vositalarga talabni oshirishga yordam beradi. Fyuchers, forvard shartnomalar, opsionlar va svoplar kabi vositalar investorlar uchun risklarni boshqarish, bozor likvidligini oshirish va investitsiyalarni diversifikatsiya qilish imkoniyatlarini yaratadi. Shu bilan birga, moliyaviy derivativlar bozorining rivojlanishi iqtisodiyotning global tizimga integratsiyasini kuchaytirib, investitsiya muhitini yaxshilaydi. Biroq, bu jarayonda ehtiyotkorlik bilan yondashish zarur, chunki derivativlar yuqori risklarga ega bo'lishi mumkin. O'zbekiston hukumati va xususiy sektor hamkorligida derivativlar bozorini rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqish muhim hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Moliyaviy derivativlar, investorlar, fyuchers, forvard shartnomalar, opsionlar, svoplar, likvidlik, risklarni boshqarish, diversifikatsiya, moliya bozori, iqtisodiy integratsiya, innovatsiyalar, O'zbekiston moliya bozori, investitsiya, raqobatbardoshlik.

Moliyaviy derivativlar – bu aktivlarning narxi yoki ko'rsatkichi asosida tuzilgan moliyaviy vositalar bo'lib, ular bozorlardagi xavflarni boshqarish, likvidlikni oshirish va investitsiyalarni diversifikatsiya qilishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonda moliyaviy derivativlar bozorini rivojlantirish investorlar ishtirokini talab qiladi, chunki ular bozor barqarorligini ta'minlab, moliyaviy vositalarga bo'lgan talabni oshiradilar.

Fyuchers va forvard shartnomalar – kelajakda belgilangan narxda aktiv sotib olish yoki sotish bo'yicha kelishuvlar.

Opsionlar – investorlar uchun belgilangan narxda aktiv sotib olish yoki sotish huquqini beruvchi vositalar.

Svoplar – moliyaviy aktivlardan foydalangan holda risklarni boshqarish va likvidlikni ta'minlash maqsadida qo'llaniladi.

O'zbekistonda moliyaviy derivativlarni rivojlantirishda investorlarning roli juda muhimdir. Derivativlar – bu moliyaviy vositalar bo'lib, ular asosiy aktivlarning (masalan, aksiyalar, obligatsiyalar, tovarlar va valyutalar) kelajakdagi narxiga bog'liq. O'zbekistonda bunday vositalarning rivojlanishi iqtisodiyotning global tizimga integratsiyasini kuchaytirish, investitsiyalarni

ko'paytirish va moliya bozorining barqarorligini oshirishga yordam beradi. Investorlar esa ushbu jarayonda bir qancha muhim rollarni o'ynaydi:

1. Bozor likvidligini oshirish: Investorlar derivativlar bozorida faol ishtirok etish orqali likvidlikni ta'minlaydi, bu esa boshqa ishtirokchilar uchun narxlar aniqligini oshiradi va bozorni samaraliroq qiladi.

2. Risklarni boshqarish: Investorlar derivativlarni risklarni boshqarish vositasi sifatida foydalanadi. Masalan, valyuta, foiz stavkalari yoki tovarlar narxining o'zgarishiga qarshi himoya qilish uchun kelishuvlar tuzish orqali risklar kamaytiriladi.

3. Investitsiyalarni diversifikatsiya qilish: Derivativlar investorlar uchun yangi investitsiya imkoniyatlarini yaratadi, ular orqali risklarni diversifikatsiya qilish va yangi bozorlar bilan tanishish imkonini beradi.

4. Bozorning rivojlanishini rag'batlantirish: O'zbekistonda moliyaviy derivativlar bozori rivojlanishi uchun investorlar ta'sir ko'rsatadi. Ular bozorda raqobatni kuchaytiradi, yangi moliyaviy mahsulotlar va innovatsiyalarni joriy etishga yordam beradi.

5. Raqobatbardoshlikni oshirish: Investorlar orqali moliya bozoriga yangi mahsulotlar va xizmatlar kiradi, bu esa bozorni raqobatbardosh qilishga yordam beradi.

O'zbekistonda derivativlar bozorining rivojlanishi investorlar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi va shu bilan birga mamlakatning moliyaviy tizimini yanada mustahkamlaydi. Biroq, bunday bozorni rivojlantirishda ehtiyotkorlik bilan yondoshuv zarur, chunki moliyaviy derivativlar ba'zan yuqori risklarga olib kelishi mumkin.

Moliyaviy derivativlar bozori O'zbekistonda hali to'liq shakllanmagan bo'lsa-da, uni rivojlantirish iqtisodiyot uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Moliyaviy derivativlar O'zbekistonda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, bozor likvidligini oshirish va investitsiya imkoniyatlarini kengaytirish uchun katta ahamiyatga ega. Investorlarning faol ishtiroki likvidlikni oshirish, risklarni kamaytirish va bozor barqarorligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. O'zbekistonda derivativlar bozorining rivojlanishi iqtisodiyotni global tizimga integratsiya qilishni kuchaytirishi, yangi mahsulotlar va innovatsiyalarni kiritishi mumkin. Biroq, bunday bozorni rivojlantirishda ehtiyotkorlik talab etiladi, chunki derivativlar yuqori risklarga olib kelishi mumkin. Shu sababli, davlat va xususiy sektor hamkorligida derivativlar bozorini rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Cox, J.C. and Rubinstein, M. (2002) *Options markets*. 22. print. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.

2. John Hull (2022) *Options, futures, and other derivatives*. Eleventh edition. New York, NY: Pearson.

3. Kolb, R.W. (1985) *Understanding futures markets*. Glenview, Ill: Scott, Foresman (Robert S. Hamada series in finance).

4. S.Elmirzayev va boshqalar (2019) *Moliya bozori*.